

NAGY MAGYAR HIGIÉNIKUSOK V.

Prof. Dr. Kanyó Béla

1898-1964

VEZÉR TÜNDE

SZTE Általános Orvostudományi Kar Népegészségtani Intézet, Szeged

Összefoglalás: A szerző összefoglalja a szegedi orvosprofesszornak, a Közegészségtani Intézet vezetőjének életútját. Kanyó az immunbiológia és virológia terén végzett, nemzetközileg is elismert kutatási eredményeinek köszönhetően hazánkban újabb lehetőségek nyíltak egyes fertőző betegségek megelőzésére és gyógyítására, új immunterápiás módszerek bevezetésére. Komplement-kötési módszerét külföldön is alkalmazták. Oktató- és kutatómunkája során nagy hangsúlyt fektetett a közegészségtani kutatási eredmények gyakorlati alkalmazására. Hathatósan előre mozdította a szegedi orvos-, gyógyszerész- és védőnőképzést, az orvos- és gyógyszerésztársadalom szakmai továbbképzésének ügyét. Szegedi társintézetekkel közös környezetvédelmi és kommunálhigiénés programot szervezett. A modern munkahigiénés szemlélet alakítója, a hazai mezőgazdasági egészségügyi kutatások előrevívője volt. Szorgalmazta a munkaegészségügyi szűrővizsgálatok bevezetését, foglalkozott élelmiszer- és településhigiénével. Aktív közéleti tevékenységet folytatott. Számos hazai és nemzetközi elismerésben részesült, több mint 20 tudományos társaság és civil szervezet tudhatta tagjai között. Munkásságát könyvek, egyetemi tankönyv, nagy számú publikáció őrzi.

Kulcsszavak: immunterápiás kutatás, higiénikus orvosprofesszor, tapasztalati járványtan, mezőgazdasági munkahigiénés vizsgálatok

Prof. Dr. Kanyó Béla

(1898. július 4–1964. július 21.)

Egészségtudomány 53/1 (2009)

Közlésre érkezett: 2008. október 24-én.

Elfogadva: 2008. november 20-án

VEZÉR TÜNDE

6720 Szeged, Dóm tér 10

tel.: + 62-545-119

Fax: + 62-545-120

E-mail: vezer@puhe.szote.u-szeged.hu

Kanyó Béla, a XX. század kiemelkedő tehetségű, nemzetközileg elismert higiénikus orvosprofesszora 1898. július 4-én született Szegeden székely család gyermekeként. Édesapja, léczfalvi Kanyó Lajos a királyi kúriánál elnöki titkár, majd a szegedi ítélőtábla elnöke. Kanyó igen korán, 4 évesen elvesztette édesanyját, zsadányi és törökszentmiklósi Almásy Robertint. Az ifjú a szegedi piarista tanítórend iskolájában tanult, ahol kiváló érzékeléssel sajátította el több idegen nyelvet (angolt, németet, franciát, olaszt), és 16 évesen érettségizett.

A Jancsó családdal kötött barátságának köszönhetően érdeklődése az orvostudomány felé fordult. Tanulmányait Budapesten, Kolozsvárott, majd a Szegedre telepített orvostudományi egyetemen folytatta (*Kanyó B.: Önéletrajz, 1959*). Szakmai gyakorlatot az első világháborúban teljesített – közel négy éves – katonai szolgálata során szerzett.

A tudományos igényű kutatómunkára és oktatói hivatásra való rátermettségéről már hallgatóként bizonyosságot adott. 1921-től négy évig a Szegedi Egyetem Kór- és Gyógytani Intézetben Löte József egyetemi nyilvános rendkívüli tanár mellett tevékenykedett gyakornokként. Az egyetemi szakköri élet ekkor már általánosan elismert fiatal kutatója a kötelező tantárgyak mellett parazitológiát, szövettani és kémiai módszereket tanult, ugyanakkor szerteágazó érdeklődést tanúsított más tudományágak és a művészetek (irodalomfilozófia, költészet, képzőművészet, zene) iránt is. 1922 decemberében a Ferenc József Tudományegyetem Barátai Egyesület orvosi szakosztályának ülésén adta elő első tudományos igényű bölcséleti értekezését, melyet két évvel később „Az alkattan elvének fejlődése” címen publikáltak az Erdélyi Orvosi Lapban (*Erdélyi Orvosi Lap 5-6:1-2, Szeged, 1924*).

1925-től, már diplomás orvosként, a mikrobiológia és immunológia területén kimagasló eredményeket felmutató budapesti Phylaxia Szérumtermelő Részvénytársaság alkalmazásába került. Itt a Hutyra Ferenc irányítása alatt álló – és közvetlenül Köves János egyetemi magántanár által vezetett – egy évvel korábban megalakult Humángyógyászati Laboratórium orvosaként, majd közel másfél évtizedig vezető főorvosaként, a közegészségügy szolgálatában folytatta immunológiai kutatásait és szélesítette az Intézet nemzetközi kapcsolatait (*Karasszon D., Csaba B.: Az immunológia kezdetei Magyarországon. Magyar Immunológia, 2:34-38, 2003*).

1926-től külföldi tanulmányutak tekintélyes sora következett. Higiénés és bakteriológiai képzésben részesült a berlini Robert Koch Intézetben, közegészségügyi tanulmányokat folytatott Franciaország, Dánia, Svájc, Csehszlovákia, Belgium, Hollandia, Ausztria, Lengyelország, Jugoszlávia, Románia hasonló intézeteiben (*Kanyó B.: Önéletrajz, 1959*).

1927-ben a berlini Himlőnyirok Intézet 125. évi jubileumán ő képviselte hazánkat (*Kanyó B.: A berlini himlőnyirok-intézet 125 éves jubileuma. Népegészségügy, 15:1-3, 1927*).

A nemzetközi szimpóziumokon szerzett infektológiai ismeretek, az európai tanulmányutak során elsajátított korszerű immunológiai és terápiás metodikák, a fertőző betegségek (védőanyagokkal társított) vakcinákkal történő megelőzésének lehetőségei jótékonyan befolyásolták a fiatal kutatónak az aktív immunizálás, valamint az oltóanyag-termelés terén végzett munkáját.

Munkatársaival olyan oltóanyagokat kísérletezett ki, melyek egyes fertőző betegségekkel szemben védelemet adtak, vagy közömbösítették a kórokozó által termelt toxinokat. Emellett a járványügyi gyakorlatban jól alkalmazható eljárást dolgozott ki a tetszés szerint változtatható erősségű himlőnyirok oltására; foglalkozott a Dick anatoxin kérdésével, valamint a Szeged környékén fellángoló poliomyelitis járvány megfékezésére szolgáló védőoltással (*Kanyó B., Beck Bella: Védhimlőoltás hígított oltóanyaggal. Orvosi Hetilap, 38:1-8, 1930; Kanyó B.: A toxoidok jelentősége a védőoltások terén. Budapesti Orvosi Újság, 19:1-8, 1931; Kanyó B.: A védhimlőoltásról. Orvosképzés, 2:1-14, 1931; Kanyó B.: A Heine-Medin kór ellen lábadozó savóval való védekezésre vonatkozó külföldi tapasztalatok. Népegészségügy, 1-3:1-15, 1933*).

Kísérletei nyomán hazánk az elsők között állított elő orbánc, sepsis, járványos agyhártyagyulladás és gázoedema elleni szérumot. Széles körű immunterápiás vizsgálatokat végzett a széptikus abortusz után fellépő gyermekági láz leküzdésére, és kutatta a „hydrogenium hyperoxydatum” fertőtlenítő hatását (*Kanyó B., László Á.: Kísérletes vizsgálatok a gyermekági láznak gyógyszerrel való kezelésére. Orvosképzés, 1928; Kanyó B., László Á.: A hydrogenium hyperoxidatum fertőtlenítő hatásának vizsgálata. Orvosképzés, 1928*). A száj- és körömfájás diagnosztikájára kidolgozott és Dr. Oláh Gáborral a hazai és német szaklapokban is publikált komplement-kötési módszerét külföldön is alkalmazták (*B. Kanyó, G. Oláh: Komplementbindungsversuche in einem Fall von Maul- und Klauenseucheinfection beim Menschen. Zeitschrift für Immunisationsforschung, 1:20-26, 1937; Kanyó B., Dr. Oláh G.: Komplementkötési kísérletek emberi száj- és körömfájásfertőzés egy esetével kapcsolatban. Állatorvosi Lapok, 14:1-7, 1938*).

A járványtan területén végzett tudományos kutatásainak nemzetközi visszhangot kiváltó jelentős eredményei között első helyen említendő a scarlatina megelőzésére tett javaslatok. A kórkép etiopatológiája terén végzett kísérleteiben azonosította a betegség kialakulásáért felelős virulens haemolytikus Streptococcus törzset. Komplex stratégiát dolgozott ki a

betegség megelőzésére, amely a mindennapi gyakorlatban is alkalmazható, a beteg gyógyszerével történő kezeléséből és a beteg (váladékkal szennyezett) környezetének, otthonának egyidejű fertőtlenítéséből áll (*Kanyó B.: A streptococcusok kórtani jelentősége. Budapesti Orvosi Újság, 5. sz., 1930*). A scarlatina, a diphteria, a lyssa, a shigellosis és a gyermekágyi láz kórtanával kapcsolatos kísérleteiről, kutatási eredményeiről számos közleményt jelentetett meg. Felhívta az állatkísérletekben dolgozók figyelmét a laboratóriumi kutatómunkákban használt kísérleti egerek, patkányok, tengerimalacok spontán fertőződését okozó víruseredetű *electromelia infectiosa* tanulmányozásának fontosságára. Kiemelte annak jelentőségét, hogy a könnyen reprodukálható modellkísérleti eredmények matematikai formulákba önthetők, és a megismert törvényszerűségek ily módon alkalmazhatóak a tapasztalati járványtanban, a vírusmorfológiában, az immunitás, patomechanizmus területén (*Kanyó B.: Az electromelia infectiosa vírusáról. Egészségtudományi közlemények, 1-2:1-4, 1943*).

1930-ban a Szegedi Egyetem orvosi karán szerzett magántanári képesítést immunitástan tárgykörből, és ezt követően évtizedeken át osztotta meg immunbiológiai, közegészségtani és járványtani ismereteit a szegedi orvos-, majd gyógyszerész- és védőnőhallgató generációkkal. Az oktatás mellett kitartóan folytatta korábban megkezdett kutatásait.

A Népegészségügy 1931. évi 2. számában figyelemfelkeltő cikket írt az Olaszországban folytatott tuberculosis elleni küzdelem szervezetéről (*Kanyó B.: A tuberculosis elleni küzdelem Olaszországban. Népegészségügy, 2:1-7, 1931*). A Magyar Szemorvos Társaság 1931. évi ülésén a bakterium granulosis kórtani szerepét elemezve hívta fel a figyelmet a trachoma járványügyi jelentőségére. E kutatási eredmények egy évvel később az Orvosi Hetilapban és a német *Ophthalmologie* c. szakfolyóiratban is megjelentek. Az 1936-ban Rötth Andrással közösen írt „A trachoma aetiológiája” című monográfiáját nemzetközi pályadíjjal jutalmazták (*Kanyó B., Rötth A.: A trachoma aetiológiája. Bp., 1936*).

Publikációiban megismertette a gyógyszerész-társadalommal a gyakorlati immunitástan legújabb vívmányait, a baktériumkészítmények és a vakcinák széles körű szeroterápiás alkalmazásának lehetőségét (*Gyógyszerészek Lapja, 1928; Gyógyszerészi Hetilap, 1928*). Az orvos- és gyógyszerész-továbbképzés ügyét előmozdítva több szakmai fórumon és szaklapban ismertette a gyógyító szérumok előállításának, adagolásának és tárolásának módját, tájékoztatást adott a laboratóriumi vizsgálatokhoz szükséges modern diagnosztikus eljárásokról.

Tisztségei közül kiemeljük, hogy az Országos Közegészségügyi Intézet Szegedi Ápoló- és Védőnőképző Intézetének vezetője; a Gyógyszerészi Továbbképzés Központi Bizottságának tagja; a Gyógyszerészképzés Karközi Állandó Bizottságának alelnöke volt. Aktív tagja volt továbbá számos jelentős hazai és külföldi tudományos egyesületnek és szakbizottságnak. Több mint 10 évig volt az Orvosegészségügyi Dolgozók Szakszervezete Egészségtudományi Szakcsoportjának elnöke; tevékenykedett mint a Magyar Higiénikusok Társasága vezetőségi és választmányi; a Magyar Élettani, Mikrobiológiai, Biológiai Társaság és a Korányi Sándor Társaság; az Országos Szakorvos-képesítő Bizottság tagja (*Kanyó B.: Önéletrajz, 1959. okt. 17.*); Számos hazai és nemzetközi kongresszuson vett részt, illetve elnökölt.

A tudományos életben betöltött tisztségei mellett aktív közéleti szereplő volt. Medikus éveiben az Ady és Babits szeminárium résztvevője. Közel húsz évig töltötte be a Klebesberg, majd a Szegedi Orvostudományi Egyetem nevet viselő Könyvtár bizottsági elnöki tisztségét, mely munkája során szorgalmazta az egyetem egészségügyi témájú szakirodalmi gyűjteményének létrehozását és folyamatos gazdagítását.

1938-ban megnősült, felesége, Farkas Mária a szegedi Orvostudományi Egyetemen a Nőgyógyászati, majd a Kórbonctani Intézet laboratóriumi asszisztense volt, három fia a szegedi egyetemen végzett (*Dr. Kanyó B.: Önéletrajz, 1959.*).

Magyarországon a második világháború kitörése körüli években a Dél-Alföld lakosságának egészségügye – egyebek mellett a tuberkulózis elleni küzdelem, a gyermekgondozás minősége, a mezőgazdasági munkások védelme területén – messze elmaradt a korszerű higiénés kívánalmaktól. Az egészségügyi kormányzat nehéz körülmények között próbálkozott valamelyest a falvak és a tanyasi lakosság közegészségügyi problémáinak javítására létrehozott közegészségügyi népvédelmi szervezet felépítésével és kezdett bele némi egészségügyi program megvalósításába, melynek célja a falu és tanya népének egészségügyi gondozása és megsegítése lett volna.

Élete fő megbízását ezekben a hányatott időkben -- 1940. október 20-án -- kapta, amikor a kultuszminiszter megbízta a bécsi döntés után kettéosztott orvosegyetem Szegeden újonnan létesített intézményében a Közegészségtani Intézet vezetésével.

A Horthy Miklós Tudományegyetem Közegészségtani Intézet igazgatójává kinevezett nyilvános rendkívüli egyetemi tanár 1940. november 23-án tartotta meg székfoglaló előadását. Ebben a jövőbe tekintve hangsúlyozta az elméleti és gyakorlati közegészségügyi élet közti lehető legszorosabb kapcsolat kialakításának és fenntartásának fontosságát; nagy

jelentőségűnek tartotta Szeged közegészségügyi problémáinak figyelemmel kísérését (*Szegedi Napló, 1940, november 24.*).

Aligha volt egyszerű feladata. A mind jobban terebélyesedő második világháborúban az Intézet vezetésének átvétele és működésének beindítása igen mostoha körülmények között, felszerelés- és orvoshiány, fokozatosan megszűnő külföldi kapcsolatok mellett történt. A korábbi, fő kutatási profilt jelentő, kiterjesztett víruskutatást a háborús állapotok elsöpörték. Ez sem szegte kedvét. A nehézségeken felülkerekedve vetette bele magát a felnövekvő orvos- és gyógyszerész-generáció oktatásába. „Teltházás” előadásain megcsillogtatta enciklopédikus tudását, valamennyi diákja lelkesen jegyzetelt. Munkatársai és tanítványai kedvelték bölcsességét, kedvesen fanyar humorát (*Ormos J.: Személyes emlékek Kanyó professzorról. Emlékezés születésének 100. évfordulóján, 1998.*).

Munkája és oktatói tevékenysége során teljességre törekedett. Céltudatosan világított rá az elméleti tudás gyakorlati alkalmazásának kiemelkedő jelentőségére. Sűrűn utalt szülővárosa közelében lefolytatott gyakorlati közegészségtani vonatkozású kutatásaira, így a Hódmezővásárhelyen feltérképezett ólommérgezésre és a diftéria elleni aktív immunizálás kezdeti lépéseire. Az orvoskaron 1941 őszétől nyilvános rendes tanári állást töltött be, 1940 és 1947 között nagy munkabírással igazgatta a szegedi Állami Ápolónő- és Védőnőképző Intézetet is.

A háborús körülmények közt is megőrizte humanitását, mentette a zsidótörvényektől veszélyeztetett professzortársait. A tudományos társadalmon, munkatársain és diákjain kívül a hétköznapi emberekkel is megtalálta a közös hangot. Ennek köszönhetően a tudományos eredményeket az egyetem falain kívül is sikeresen ismertette, hatékony egészségügyi felvilágosító tevékenységet végzett.

A Vöröskereszt szegedi csoportja által szervezett előadássorozat „Közegészségügy a háborúban” c. előadásában rámutatott a háborús idők népszaporulatának jelentőségére, majd az 1940-es évek európai nemzeteinek természetes szaporodási arányait elemezve statisztikai adatsorokkal alátámasztva megdöbbentő helyzetképet mutatott hazánk erősen csökkenő népszaporulatáról, és rávilágított ennek várható hosszú távú következményeire (*Délmagyarország, 1943. december 11.*).

1943 tavaszán a Bartucz Lajos professzor vezette Alföldi Tudományos Intézettel együttműködve közös környezetvédelmi és kommunálhigiénés programot szervezett, melynek elsődleges feladata adatgyűjtés, egészségügyi szervezés, valamint a település-egészségügy megalapozása volt. A közös munka szakmai alapjait „Az Alföldi Tudományos Intézet

munkatervébe felveendő közegészségügyi és szociális kérdések” c javaslatában foglalta össze. (A vizsgálatok eredményei az Alföldi Tudományos Intézet Évkönyvének 1946-ban megjelent 1. évfolyamában kerültek publikálásra.)

1944-re a második világháború elérte Magyarországot. A folyó mélyén heverő tüzérségi aknák és a légitámadások miatt a tiszai csónakforgalomban bevezetett korlátozások sem tántorították el a Tisza vizének tisztaságára vonatkozó higiénés vizsgálatról. A Délvidéki Szemle 1944. évi 9-10. számában „Közegészségügyi problémák Délvidéken” címmel számolt be vizsgálati eredményeiről.

1944 őszén azonban, a Szegedet elérő front közeledtével – a háborúból való kiugrás reményében – családjával Budapestre menekült. Közegészségügyi tevékenységét a fővárosban is folytatta, melynek eredményeit a Népegészségügy 1945. évi 7. számában prezentálta „Az ipari munkások egészségügyi helyzete közvetlenül a főváros ostroma után” című cikkében.

1945-ben visszatért szülővárosába, újraindította a Közegészségtani Intézet tudományos életét, majd még közel két évtizeden át állt az Intézet élén. Vezetői munkáját azonban megkeserítették a koalíciós évek helyi túlkapasai, igazságérzetét sértették a Rákosi évek alatt (tanszékén is) elhangzó megnyilvánulások. Ismét a munkába temetkezett. Mindent megtett annak érdekében, hogy munkatársaival együtt magas színvonalú, igényes szakmai munkát végezzen, maradandó értékeket alkossanak. A polihisztor, a művelt tudós művészetek iránti rajongása és a művészi értékek közvetítésének fontossága a háborús idők alatt még inkább előtérbe került az életében. Kulturális célú összejöveteleken ismertetett meg az egyetemi tudományos élet képviselőivel meghívott művészeket.

Az 1946-47-es tanévben a szegedi egyetem orvostudományi karának dékánja volt, e minőségében a Diákjóléti Bizottság élén támogatta a nélkülöző hallgatókat.

Igazságérzetéhez akkor is hű maradt, amikor egyetemi tanártársainak sorsáról volt szó. 1945-ben, már az Ideiglenes Kormány hivatali ideje alatt, a közszolgálatban dolgozókat igazolási eljárás alá vonták, azaz vizsgálták, hogy a közalkalmazott sértette-e a magyar nép érdekeit (volt-e a nyilas párt tagja, antiszemita tevékenységet folytatott-e stb.). Ha az eljárás kedvező eredménnyel zárult, az illető alkalmas volt a „demokratikus népi Magyarországon közszolgálatot teljesíteni”.

Az egyetemi magántanárság nem minősült közszolgálati megbízásnak, azonban a közintézmények által foglalkoztatott személyekre is kiterjedt az igazolási eljárás. A szegedi egyetem orvoskarán merült fel elsőként a kérdés: megszűnik-e a jobboldali tevékenysége

miatt állásvesztésre ítélt egyetemi magántanár magántanársága. Kanyó orvoskari dékánként 1947-ben kérte a jogtudományi kart, hogy az egyetemi közéletet aktívan foglalkoztató kérdésben egyértelműen foglaljon állást, és szakvéleményét terjessze a kari ülés elé. Bibó István előterjesztése alapján végül a kérdés rendeződött – a magántanárság az állásvesztéssel nem szűnt meg (*Medgyesi Konstantin: „... jogosultságát megtarthassa”, Bibó I. szakvéleménye az állásvesztésre ítélt magántanárok magántanárságának megszűnéséről; www.forrasfolyoirat.hu/0202/medgyesi.html*).

Intézetvezetőként is folytatta immunológiai vizsgálatait. 1947-ben, a Koppenhágában megrendezett IV. Nemzetközi Mikrobiológus Kongresszuson felhívta a tudományos élet figyelmét az attenuált oltóanyagok alkalmazásának kockázatára.

Az 1950-es évektől új kihívásokat jelentett az Intézet számára a hazai mezőgazdaság szerkezetváltozása, gépesítése, a korszerű növényvédőszeres és technológiák bevezetése. Az új, veszélyes kémiai készítmények okozta környezeti ártalmak és a mezőgazdasági munkások körében előforduló egészségkárosodások egész sorának bizonyítása és vizsgálata a tudományos kutatások középpontjába került (*Kanyó B., Bordás S., Fischer G., Wéber Teréz: Munkaegészségügyi vizsgálatok kéziaratókon, valamint a cséplőgép, kéveköttő-arató-, szecskavágó- és gabonaszárítógép mellett dolgozókon. Népegészségügy, 15:569-574, 1951*).

Szakmaszeretete és munkabírása az évek előre haladtával sem csökkent. Az 1926 és 1947 között végzett tudományos kutatások eredményeit és tapasztalatait felhasználva újabb munkaegészségügyi szűrővizsgálatok bevezetését kezdeményezte. 14 intézmény több mint félszáz munkatársával együttműködve végezte munkahigiénés felméréseit a mezőhegyesi állami gazdaságban. Az alkalmazott gyomirtószeres addig nem, vagy kevéssé ismert toxikológiai jellemzőit feltárva hívta fel a figyelmet számos munkavédelmi hiányosságra. Kutatási eredményeit és a megbetegedések megelőzésére irányuló javaslatait a „Közegészségügy” folyóirat 1951. évi 5. számában adta közre. A modern munkahigiéné egyik elindítójaként, a biztonságos, egészséget nem veszélyeztető munkavégzés kivánalmait szem előtt tartva sürgette a mezőgazdaságban a természetbarát vegyszerek alkalmazását, különböző egészségvédő rendszabályok bevezetését. Közleményeiben nagy szakmai éleslátással előrevetítette a napjainkban világszerte ismert foglalkozás-egészségügyi követelmény, a kémiai biztonság és a komplex munkavédelem alapelveit. Kezdeményezésére közel másfél évtizedig működött a vezetése alatt álló Intézetben az Országos Társadalombiztosító Intézet Mezőgazdasági és Ipari Munkaegészségügyi Vizsgáló Állomása, melynek célja a mezőgazdasági munkaegészségügy tanulmányozása volt. Az állomás munkáját irányító

Kanyó tanítvánnyal, Bordás professzorral együtt jelentették meg az évente megújuló kiadású „Veszélyes növények” c. jegyzéket (*Vetró G.: Száz éve született Kanyó Béla professzor. Egészségtudomány, 42:260-265, 1998*).

Az üzemi egészségügyi vizsgálatok nemzetközileg elismert kutatója lett. Vizsgálta a szántóföldi peszticidexpozíciók (Parathion, Malathion, Wofatox) okozta egészségkárosodásokat (*Kanyó B., Albertné Bátskor Ilona, Bordás S., Wéber Teréz: Szántóföldi parathion permetezés és porozás munkaegészségügyi vizsgálata. Népegészségügy, 2:1-12, 1954*). E témában, valamint a mezőgazdasági szövetkezetek településhigiénéjének területén végzett kutatásai eredményét több mint ötven publikációban tette közzé hazai és nemzetközi szaklapokban, illetve kongresszusokon. Élelmiszer- és településhigiénével is foglalkozott.

1952-ben az orvostudományok kandidátusa, a Magyar Tudományos Akadémia Egészségtudományi Főosztályának tagja lett.

58 évesen is aktív közéleti tevékenységet folytatott. 1956 októberében a szegedi TIT irodalmi szakosztályvezetőjének felkérésére Szegedre érkező Szabó Lőrincet a Közegészségtani Intézetben meleg fogadtatásban részesítette, és a költő 1957-ben bekövetkező haláláig fenntartotta vele őszinte barátságát. (*Kanyó B.: Szabó Lőrinc Szegeden, Délmagyarország, 1957. október 20.*)

Az 1956-os forradalom kiemelkedő szegedi eseménye volt, hogy 18 nemzetközi kapcsolatokkal is rendelkező szegedi professzor felhívást intézett a világ valamennyi intézetéhez az újjászületett, demokratikus Magyarország – a tudományos munka alapfeltételét biztosító – függetlenségének és békéjének helyreállítása érdekében (*Délmagyarország, 2007. okt. 22.*).

Nagy megtiszteltetésként élte meg, hogy 1957 nyarán beválasztották az „Egészségtudomány” folyóirat szerkesztőbizottságába. A higiéné első önálló, hazai szakfolyóiratát kezdetektől fogva lelkesen támogatta és közleményekkel gazdagította.

Soha sem élt tudományos elefántcsonttoronyban. Mindig nagy hangsúlyt fektetett a hazai és nemzetközi tudományos élet vérkeringésébe való bekapcsolódásra. Az egyetem társintézeteivel együtt folytatott közös munkák eredményeként 1963-ban jelent meg Vilmon Gyulával közösen írt és szerkesztett „A mező- és erdőgazdaság munkaegészségügye” című könyve. A 60-as években csatlakozott a közös kutatásokhoz a Zalányi Sámuel vezette intézet is. Munkássága során több szakmai könyv, egyetemi tankönyv (*Szérumok és baktériumos készítmények a gyógyszerertárban, 1928; Ergebnisse der Inneren Medizin und*

Kinderheilkunde, 1932; *A higiéné tankönyve*, 1960) fejezeteinek, közleményeknek volt szerzője, társszerzője, szerkesztője vagy lektora.

Munkatársait is ösztönözte az új tudományos eredmények megismerésére. Önmaga számos alkalommal dolgozott, mint már említettük, külföldi tudományos intézményekben, így a párizsi Pasteur, a berlini Robert Koch, a londoni Bakteriológiai és Egészségügyi Intézetben. Rendszeres levelezésben állt szovjet tudósokkal, mint F.G. Krotkov professzorral; közös munkán dolgoztak L.M. Sabad professzorral; közös könyvet írtak Josef Parnas professzorral; szoros barátság fűzte több cseh, szlovák, román tudóshoz; 1957-ben vendégül látott két kínai professzort is (*Délmagyarország*, 1959, szeptember 25.).

A tudományos tevékenység és az oktatás mellett töretlen lelkesedéssel és elkötelezettséggel vállalt részt szülővárosa közéletében. Már fiatalemberként tagja volt a Dugonics Társaságnak. Szent-Györgyi Albert rektorsága idején 1942-ben részt vett az Egyetemi Népfőiskola megszervezésében. Budapesten töltött évei alatt számos tudóssal fűzte szorosra barátságát, így az immunológia magyar mesterei közül az „antigén” szót megalkotó és a fertőzéssel szemben kialakuló immunitás „antigén-antitest teóriáját” felállító Detre Lászlóval.

1960. július 1-jén megkapta a „kiváló orvos” oklevelet és kitüntető jelvényt (*Népszabadság*, 156. sz., 1960, július 2.). 1963-ban munkássága elismeréseként Fodor József emlékérmét kapott.

65 évesen is munkaterveket szőtt, szakmai kapcsolatokat erősített, egészségét nem kímélve dolgozott. Mindenki megdöbbenéssel fogadta a hírt, amikor 1964 nyarán, a Magyar Higiénikus Társaság szegedi vándorgyűlésének szervezése közben hirtelen elhunyt. A Belvárosi temetőben, a szülővárosa önkormányzatától adományozott díszsírhelyen helyezték örök nyugalomra.

A szegedi tudós átlagon felüli műveltségével, sokoldalúságával, a hányatott történelmi években is megnyilvánuló szilárd erkölcsiségével, példamutató magatartásával, igaz emberségével, elkötelezett hivatásszeretetével, szorgalmával, fáradhatatlan alkotó munkásságával kivívta kollégái, tanítványai, embertársai megbecsülését.

A hazai és nemzetközi szakmai életet formáló szerepének és közegészségügyi munkásságának emléket állítva, 1998-ban, születésének századik évfordulója alkalmából, Návai Sándor szobrászművész bronzból öntött centenáriumi portré emlékérmét készített róla.

Szellemi öröksége nem vész feledésbe. Munkás hétköznapijai emlékét őrzi a szegedi Dóm téren álló, korábban Közegészségtani, ma Népegészségtani Intézet, és az egykori „Kanyó

Béla laboratórium” bejárata fölötti márvány emléktábla és bronz portré. A tanszék Berencsi termében az Intézet „nagy öregjei” között elhelyezett arcképe pedig nem csupán emléket állít a fiatal generációknak a szakma egyik jeles képviselőjéről, hanem méltóképpen ápolja az egyik nagy magyar higiénikus előd ránk hagyott örökségét, hogy az általa megkezdett utat járva hozzá hasonló lelkesedéssel és elkötelezettséggel vigyük tovább a szakma szeretetét.

TÜNDE VEZÉR

Department of Public Health
Faculty of Medicine, University of Szeged
6720 Szeged, Hungary
Dóm tér 10
Phone: 36-62-545-119
E-mail: vezer@puhe.szote.u-szeged.hu

Great Hungarian Hygienists V. - Prof. Béla Kanyó MD. PhD.

Abstract: This paper summarizes the course of life of the professor of hygiene. He was the head of the Department of Hygiene in Szeged.. Thanks to his work in the field of immunobiology and virology, acknowledged internationally, novel immunotherapeutic methods could be introduced in the treatment and prevention of certain infectious diseases. His complement binding method was used in other countries, too. In his education and research work, he gave great importance to the practical application of new results of hygienic research. As a full professor, he did substantial contribution to the medical, pharmaceutical and health care education in Szeged, and as member of professional societies, to the continuing education of the Hungarian physicians and pharmacists. In cooperation with other departments of the medical faculty, he organized a common environmental and communal hygienic program in Szeged. In occupational hygiene, he initiated health investigations of agricultural workers. He urged the introduction of occupational screening, and was active in the food and settlement hygiene too. He was member in over 20 scientific societies and non-governmental organizations. A number of books and university textbooks, and numerous papers testify his work.

Key words: immunotherapeutic research, professor of hygiene, empirical epidemiology, occupational hygiene in the agriculture
